

Оксана ТУЛАЙ

професор, доктор економічних наук, Західноукраїнський національний університет,
Тернопіль, Україна, o.tulai@wunu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-5588-7046

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ДОМІНАНТИ У КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Вступ. У сучасних умовах формування пріоритетів українського суспільства в контексті сталого розвитку одним із першочергових завдань держави є фінансове забезпечення реалізації соціальної функції. Соціальна держава, що ґрунтується на принципах сталого розвитку, покликана вирішувати суспільно важливі завдання за допомогою ефективної системи державних фінансів. Тому своєчасним та актуальним питанням є пошук ефективних фінансових механізмів реалізації соціальної функції держави для досягнення національних Цілей сталого розвитку.

Мета – проаналізувати сучасні тенденції й обґрунтувати домінанти фінансового забезпечення державних соціальних програм у контексті досягнення Цілей сталого розвитку України.

Результати. Дослідження показало, що важлива роль щодо досягнення позитивного соціального ефекту в реалізації Цілей сталого розвитку України належить державним цільовим програмам. Державні соціальні програми зосереджені на реалізації заходів щодо соціальної підтримки та забезпечення основних соціальних гарантій населення. Цінність цільового програмного фінансування полягає в тому, що воно дає змогу підходити до вирішення соціальної проблеми комплексно. Негативною особливістю цільових програм є ризик фінансування за залишковим принципом. Багаторічна практика свідчить, що у разі нестачі коштів у бюджеті, насамперед, призупиняється саме їх фінансування. При застосуванні програмно-цільового методу, з одного боку, існує реальна потреба у розробці нових програм, спрямованих на вирішення болючих споріднених проблем, а з іншого – успішної реалізації великої кількості програм, як показує практика, не може бути, оскільки не досягаються поставлені цілі, знижується їх ефективність.

Висновки. З метою формування сприятливого середовища для ефективної реалізації державних цільових програм соціального спрямування необхідно звузити коло проблем, що претендують на програмну розробку. Враховуючи обмежені можливості бюджету, потрібно активніше залучати позабюджетні кошти, зокрема вітчизняний приватний капітал та кошти суб'єктів господарювання.

Фінансове забезпечення державних соціальних програм необхідно розглядати як сукупність форм і методів, які застосовують при розподілі, перерозподілі та використанні фонду фінансових ресурсів, що формується за рахунок коштів Державного бюджету України, а також інших джерел, передбачених чинним законодавством, та спрямовується на вирішення проблем підвищення рівня та якості життя, зменшення обсягів безробіття, формування сучасного соціального захисту населення, поліпшення умов праці, розвиток охорони здоров'я та освіти, що сприяє досягненню Цілей сталого розвитку України.

Ключові слова: фінансове забезпечення, державна соціальна програма, програмно-цільовий метод, сталий розвиток, Цілі сталого розвитку.

Табл.: 1, бібл.: 22.

Оксана ТУЛАЙ

професор, доктор економічних наук, Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СОЦИАЛЬНЫХ ПРОГРАММ: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ДОМИНАНТ В КОНТЕКСТ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

Введение. В современных условиях формирования приоритетов украинского общества в контексте устойчивого развития одной из первоочередных задач государства является финансовое обеспечение реализации социальной функции. Социальное государство, основанное на принципах устойчивого развития, призвано решать общественно важные задачи с помощью эффективной системы государственных финансов. Поэтому своевременным и актуальным вопросом является поиск эффективных финансовых механизмов реализации социальной функции государства для достижения национальных Целей устойчивого развития.

Цель – проанализировать современные тенденции и обосновать доминанты финансового обеспечения государственных социальных программ в контексте достижения целей устойчивого развития Украины.

Результаты. Исследование показало, что особая роль в достижении положительного социального эффекта при реализации Целей устойчивого развития Украины принадлежит государственным целевым программам. Государственные социальные программы сосредоточены на реализации мероприятий по социальной поддержке и обеспечению основных социальных гарантий населения. Ценность целевого программного финансирования состоит в том, что оно позволяет подходить к решению социальной проблемы комплексно. Отрицательная особенность целевых программ – риск финансирования по остаточному принципу. Многолетняя практика показывает, что при недостатке средств в бюджете в первую очередь приостанавливается именно их финансирования. При применении программно-целевого метода, с одной стороны, существует реальная потребность в разработке новых программ, направленных на решение болезненных других проблем, а с другой – успешной реализации большого количества программ, как показывает практика, не может быть, поскольку не достигаются поставленные цели, снижается их эффективность.

Выводы. С целью формирования благоприятной среды для эффективной реализации государственных целевых программ социальной направленности необходимо сузить круг проблем, претендующих на программную разработку. Учитывая ограниченные возможности бюджета, нужно активнее привлекать внебюджетные средства, в частности отечественный частный капитал и средства субъектов хозяйствования.

Финансовое обеспечение государственных социальных программ необходимо рассматривать как совокупность форм и методов, применяемых при распределении, перераспределении и использовании фонда финансовых ресурсов, который формируется за счет средств Государственного бюджета Украины, а также других источников, предусмотренных действующим законодательством, и направляется на решение проблем повышения уровня и качества жизни, уменьшение объемов безработицы, формирование современной социальной защиты населения, улучшения условий труда, развития здравоохранения и образования, что способствует достижению Целей устойчивого развития Украины.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, государственная социальная программа, программно-целевой метод, устойчивое развитие, Цели устойчивого развития.

Oksana TULAI

Dr. Sc. (Economics), Prof., West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,

o.tulai@wunu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-5588-7046

FINANCIAL SUPPORT OF STATE SOCIAL PROGRAMS: CONCEPTUAL DOMINANTS IN THE CONTEXT OF ACHIEVING THE GOALS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE

Introduction. In modern conditions of formation of priorities of the Ukrainian society in the context of sustainable development one of the priority tasks of the state is financial maintenance of realization of a social function. Therefore, a timely and urgent issue is the search for effective financial mechanisms for the implementation of the social function of the state to achieve national goals of sustainable development.

The purpose of the article is to analyze of current trends and substantiation of the dominants of financial support of state social programs in the context of achieving the goals of sustainable development of Ukraine.

Results. The study showed that an important role in achieving a positive social effect in the implementation of the Sustainable Development Goals of Ukraine belongs to the state target programs. State social programs focus on the implementation of measures for social support and basic social guarantees of the population. The value of targeted program funding is that it allows you to approach the solution of a social problem in a comprehensive way. A negative feature of targeted programs is the risk of funding on a residual basis.

Conclusions. Financial support of state social programs should be considered as a set of forms and methods used in the distribution, redistribution and use of financial resources, which is formed from the State Budget of Ukraine, as well as other sources provided by law, and aims to solve problems level and quality of life, problems of unemployment, strengthening social protection, improving working conditions, development of health care and education, which contributes to the achievement of the Sustainable development goals of Ukraine.

Keywords: *financial provision, state social program, program-target method, sustainable development, Sustainable development goals.*

JEL Classification: H53; Q01.

Постановка проблеми. У сучасних умовах формування пріоритетів українського суспільства в контексті сталого розвитку одним із першочергових завдань держави є фінансове забезпечення реалізації соціальної функції, яка охоплює процеси надання широкого спектру соціальних благ. Домінування соціальної функції у системі внутрішніх функцій держави дає змогу останній набути статусу соціальної.

Соціальна держава, що ґрунтується на принципах сталого розвитку, покликана вирішувати суспільно важливі завдання за допомогою ефективної системи державних фінансів, котрі в такій державі здійснюють як непрямий (відтворення населення, тривалість життя, зростання економічно активного населення), так і безпосередній (забезпечення сприятливих умов для економічної активності суб'єктів господарювання; зміцнення інвестицій у освіту, охорону здоров'я та охорону навколишнього природного середовища, підвищення рівня життя) вплив на сталий розвиток. Тому своєчасним та актуальним питанням є пошук ефективних фінансових механізмів реалізації соціальної функції держави для досягнення національних Цілей сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У результаті еволюції наукових підходів сформувалося бачення соціальної держави як демократичної держави, що здійснює ефективну соціальну політику, спрямовану на реалізацію принципів соціальної справедливості, соціальної захищеності, соціального партнерства та соціальної солідарності членів суспільства, на поліпшення якості життя громадян, захист

їхніх прав і свобод, створення сучасних систем охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення, підтримки незабезпечених і малозабезпечених прошарків населення, на попередження й вирішення соціальних конфліктів. При цьому важливим чинником розвитку соціальної держави є трансформація соціальної політики в активну, яка не тільки усуває наслідки соціального дисбалансу, а й передбачає перерозподіл суспільних благ [1, с. 250].

У цьому контексті слушною є думка О. Стефанків та В. Данилишина [2], що однією із вагомих перешкод на шляху ефективної реалізації соціальної політики в Україні є недостатній рівень її фінансового забезпечення у поєднанні з нераціональним плануванням, розподілом і неефективним використанням наявних фінансових ресурсів. Як справедливо наголошують Н. Пігуль, О. Люта та А. Бойко, [3, с. 35] стабільний розвиток соціальної сфери України потребує такого рівня фінансового забезпечення, який дав би змогу стати соціальній сфері одним із важливих факторів переходу до сталого розвитку економіки в цілому.

Н. Морель та Й. Пальме [4, с. 401] зазначають, що різні механізми фінансування, які підтримують систему соціального захисту, впливають не лише на результати соціальної політики держави, а й на економіку (як мінімум через вартість людського капіталу), а також, потенційно, на економічне зростання і конкурентоспроможність. О. Марценюк [5, с. 170] розглядає забезпечення соціального захисту населення як процес реалізації функціональних складових соціальної безпеки з метою запобігання загроз і можливих

негараздів та досягнення максимального рівня соціальної безпеки населення у теперішній час і у майбутньому. При цьому до визначальних напрямів цього процесу науковець відносить забезпечення виконання державних соціальних програм, спрямованих на вирішення пріоритетних соціальних проблем, забезпечення збалансованості та координації їх положень із регіональними програмами на етапах формування та здійснення, організації належного контролю за виконанням цих програм.

На думку О. Данилюк [6], фінансовий механізм реалізації соціального захисту населення передбачає формування джерел фінансових ресурсів, які спрямовуються на виконання відповідних програм і заходів, а також обґрунтований вибір методів, форм та важелів їх використання.

Водночас Л. Алексеєнко та Б. Шулюк [7, с. 104] зазначають, що процес фінансового забезпечення соціальних програм в Україні є недосконалим та має низку недоліків, а саме: відсутність реальних розрахунків для досягнення поставленої мети, визначення чітких результатів у ході реалізації програм; недостатнє бюджетне фінансування та розпорощення його серед великої кількості учасників реалізації (об'єктів контролю); невиконання учасниками соціальних програм і безвідповідальне ставлення до передбачених законодавством функціональних обов'язків. Усе це зумовлює погіршення якості життя населення, а також необхідність перерозподілу фінансових ресурсів як за програмами, так і за головними розпорядниками бюджетних коштів. Такої ж позиції дотримуються Л. Лисяк та В. Зюзін [8, с. 243], наголошуючи на тому, що потребують перегляду якісні показники ефективності програм, визначення актуальності проведених заходів.

А. Баррієнтос [9] справедливо акцентує увагу на тому, що ефективність бюджетної

підтримки державних соціальних програм залежить від адекватного бюджетного планування, контролю та управління, а також згоди між донорами та урядом.

Метою статті є моніторинг сучасних тенденцій та обґрунтування домінант фінансового забезпечення державних соціальних програм у контексті досягнення Цілей сталого розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 1992 р. в Ріо-де-Жанейро (Бразилія) на конференції Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища і розвитку сталий розвиток проголошено загальносвітовою стратегією. У 2002 р. в Йоханнесбургі (ПАР) відбувся Всесвітній саміт зі сталого розвитку, на якому, окрім екологічних, розглядалися також соціальні й економічні проблеми. У 2012 р. в Ріо-де-Жанейро ООН провела ще одну конференцію, яка відома під назвою "Ріо+20". Основою резолюції "Майбутнє, якого ми прагнемо", ухваленої у результаті роботи цієї конференції, було визнання необхідності подальшого просування ідеї сталого розвитку на всіх рівнях й інтеграції його соціальної, економічної й екологічної складових. У резолюції наголошувалося, що ключова роль у просуванні ідеї сталого розвитку належить органам виконавчої та законодавчої влади на всіх щаблях. Також прозвучав заклик до країн – у процесі здійснення розподілу ресурсів відповідно до національних пріоритетів і потреб, насамперед, враховувати глобальні цілі сталого розвитку.

Сімнадцять Цілей сталого розвитку було закріплено резолюцією Генеральної Асамблеї ООН "Трансформація нашого світу: порядок денний сталого розвитку 2030" [10]. У 2017 р. Уряд України презентував Національну доповідь "Цілі сталого розвитку: Україна" [11], у якій подано результати адаптації 17 глобальних цілей сталого роз-

витку з урахуванням особливостей національного розвитку.

У вересні 2019 р. був виданий Указ Президента “Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року” [12], які є орієнтирами для розроблення проєктів прогнозних і програмних документів, проєктів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічної, соціальної та екологічної складових сталого розвитку України.

Згідно з цим документом, в Україні необхідно забезпечити дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року: 1) подолання бідності; 2) подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства; 3) забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці; 4) забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх; 5) забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат; 6) забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією; 7) забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх; 8) сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх; 9) створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям; 10) скорочення нерівності; 11) забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів; 12) забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва; 13) вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками; 14) збереження та раціональне використання океанів, морів і

морських ресурсів в інтересах сталого розвитку; 15) захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття; 16) сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях; 17) зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку.

Ефективним підходом до досягнення Цілей сталого розвитку України в умовах зростання соціальних потреб населення та дефіциту фінансових ресурсів, вироблення власної національної політики збереження людського потенціалу, підвищення доступності соціальних послуг є застосування програмно-цільового фінансування.

Формування бюджету за програмно-цільовим методом дає змогу визначити бюджетні показники на основі планування відповідних суспільно значущих досягнень на рівні держави, адміністративно-територіальних одиниць, окремих галузей економіки, забезпечити розробку взаємопов'язаних заходів щодо їх досягнення у встановлені терміни [1, с. 29]. Інакше кажучи, планування бюджетних видатків на соціальні програми за програмно-цільовим методом передбачає визначення показників “від зворотного”: спочатку обґрунтовується певний результат (мета), який має бути досягнутий, а згодом визначаються ресурси, необхідні для досягнення вказаного результату [13, с. 170].

Становлення і розвиток соціальних програм як інструменту державного регулювання соціальної сфери є історично й об'єктивно обумовленим явищем,

спричиненим необхідністю протистояння ринковим ризикам з метою збереження стабільності держави, захисту соціально-вразливих прошарків населення, забезпечення ефективного розвитку [14, с. 58].

Соціальні програми можуть спрямовуватися на: 1) соціальну підтримку уразливих груп населення або захисту від соціальних ризиків (програми соціального страхування, програми адресної допомоги, житлові субсидії, соціальної підтримки інвалідам); 2) підтримку зайнятості (створення робочих місць, працевлаштування, перенавчання тощо); 3) збереження здоров'я нації (просвітницькі програми щодо здорового способу життя; будівництво закладів охорони здоров'я); 4) розвиток (програми підтримки обдарованої молоді, підтримка наукових досліджень; культурні програми тощо). Програми, які мають комплексний характер, можуть поєднувати кілька напрямів (мати різну спрямованість) [15, с. 21].

Просуваючи ідею підтримки найбільш вразливих верств населення, М. Мальований [16, с. 130] вважає, що усі соціальні програми, які фінансуються за державні кошти, можна поділити на чотири основні категорії: 1) соціальні пільги; 2) допомога на оплату житлово-комунальних послуг (житлові субсидії); 3) допомога домогосподарствам; 4) підтримка малозабезпечених домогосподарств.

Фінансування програмних заходів відбувається переважно за рахунок бюджетних коштів, але в окремих випадках їх фінансування може здійснюватися з інших джерел, тобто держава делегує частину своїх повноважень із реалізації конкретних соціальних програм іншим учасникам суспільних відносин, і бере на себе лише функцію контролю [17, с. 13]. Основними джерелами фінансування регіональних соціальних програм є кошти місцевих бюджетів, кошти національних і регіональних

цільових фондів (наприклад, фонду підтримки підприємництва), кредити банківських і небанківських фінансово-кредитних установ, кошти, отримані від приватизації, іноземні інвестиції, кошти регіональних громадських організацій, добровільні внески фізичних та юридичних осіб та інших організацій, зацікавлених в реалізації програми або окремих її заходів [18, с. 189].

Усі Цілі сталого розвитку України передбачають отримання соціального ефекту у процесі їх реалізації. У найбільш загальному розумінні це поняття відображає ступінь задоволеності населення рівнем та якістю життя.

Важлива роль щодо досягнення позитивного соціального ефекту при реалізації Цілей сталого розвитку України належить державним цільовим програмам. Якщо під економічним ефектом розуміють різницю між вартісною оцінкою результатів і сукупних витрат ресурсів на всіх етапах реалізації і за весь період здійснення заходів програми, то поняття “соціальний ефект” є ширшим і не завжди передбачає вартісний вираз. Доцільно розрізняти конкретні соціальні ефекти, що виражаються досягненням поставлених завдань (наприклад, підтримка доходів вразливих прошарків населення внаслідок реалізації відповідних програм соціальної допомоги), та універсальні соціальні ефекти, що характеризується впливом на все суспільство (у цьому випадку універсальним соціальним ефектом буде зростання загального рівня життя населення, скорочення рівня майнової диференціації в суспільстві тощо) [15, с. 42–43].

Відповідно до Закону України від 18.03.2004 р. № 1621-IV “Про державні цільові програми”, державна цільова програма – це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на вирішення найважливіших проблем розвитку

держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням.

Загалом державні цільові програми поділяють на:

- 1) загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля, які охоплюють всю територію держави або значну кількість її регіонів, мають довгостроковий період виконання і здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади;
- 2) інші програми, метою яких є вирішення окремих проблем розвитку економіки і суспільства, а також проблем розвитку окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки.

Проаналізуємо державні цільові програми соціального спрямування, які сприяють досягненню Цілей сталого розвитку України. Так, у 2012 р. була прийнята державна цільова програма “Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю” на період до 2020 року. Її метою є забезпечення реалізації прав і задоволення потреб осіб з інвалідністю нарівні з іншими громадянами, поліпшення умов їх життєдіяльності згідно з Конвенцією про права осіб з інвалідністю. Відповідно до останніх статистичних даних, з державного бюджету у 2018 р. на реалізацію цієї програми було скеровано 1,26 млрд грн (на 0,47 млрд грн менше, порівняно із 2017 р.) [19; 20], що, як мінімум, підтверджує наявність її виконання.

Державна цільова програма “Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю” на період до

2020 року є важливою у контексті виконання цілей 4, 9, 10, 11 та 16 [11; 12].

Проблемним питанням цілі 4 є залучення до освіти дітей з інвалідністю та особливіми потребами. Тому необхідно забезпечити рівний доступ до освіти та професійно-технічної підготовки для уразливих груп населення, насамперед людей з інвалідністю й осіб, які перебувають в уразливому становищі. Ціль 9 передбачає забезпечення доступності дорожньо-транспортної інфраструктури, зокрема збільшення частки транспортних засобів громадського користування, що враховують потреби людей з інвалідністю та частки об’єктів громадського і цивільного призначення, благоустрою, транспортної інфраструктури, дорожнього сервісу, облаштованих з урахуванням потреб інвалідів. Ціль 10 охоплює проблему соціального відторгнення, чинниками якого може бути місце проживання, стан здоров’я (включаючи інвалідність), вік. За даними Київського міжнародного інституту соціології, дискримінація за інвалідністю становить 7% [11]. Тому важливо усунути економічну, політичну й екологічну нерівність, що є результатом дискримінації окремих груп населення. Ціль 11 акцентує увагу на досягненні сталого розвитку на локальному рівні, що потребує поліпшення умов проживання соціально вразливих верств населення, до яких належать особи з інвалідністю. Ціль 16 спрямована на розвиток системи безоплатної вторинної правової допомоги для найменш захищених категорій громадян, у тому числі інвалідів, у цивільних та адміністративних справах.

Разом із цим, погоджуємося з актуальною на сьогодні думкою, що фінансування багатьох соціальних програм у цій царині встановлено відповідно не до потреб інвалідів, а до фінансових та економічних можливостей держави. Внаслідок цього програми ще не повною мірою забезпечують

реальне поліпшення соціального захисту інвалідів [21, с. 28].

У 2012 р. була затверджена Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 р., спрямована на задоволення потреб населення і галузей національної економіки у водних ресурсах, збереження і відтворення водних ресурсів, впровадження системи інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом, відновлення ролі меліорованих земель у продовольчому та ресурсному забезпеченні держави, оптимізація водоспоживання, запобігання та ліквідація наслідків шкідливої дії вод. У 2018 р. на цю Програму було спрямовано 4,11 млрд грн з державного бюджету (на 1,02 млрд грн більше, ніж у 2017 р.), 0,47 млрд грн – з місцевих бюджетів (на 0,27 млрд грн більше, ніж у 2017 р.) та 0,5 млрд грн – з інших джерел [19; 20], що свідчить про всіляке сприяння її реалізації.

Серед важливих завдань Програми – забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів. Вирішення цього завдання буде сприяти досягненню цілі 6 [11; 12] в частині забезпечення доступності якісних послуг з постачання безпечної питної води, будівництво та реконструкцію систем централізованого питного водопостачання із застосуванням новітніх технологій та обладнання. Вирішення завдання цієї Програми щодо екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро та поліпшення якості питної води сприятиме реалізації цілі 6 [11; 12] в частині зменшення обсягів скидання неочищених стічних вод, насамперед з використанням інноваційних технологій водоочищення на державному та індивідуальному рівнях. Програма має також значний вплив на реалізацію цілі 15 [11; 12], яка передбачає забезпечення збереження, відновлення та стале викорис-

тання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем. Як показує дослідження, характерною ознакою цієї Програми, окрім гарантування екологічної безпеки, є досягнення позитивного соціального ефекту шляхом розв'язання проблем підвищення рівня та якості життя людей.

У 2014 р. почала діяти Загальнодержавна цільова соціальна програма протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 рр., метою якої є зниження рівня захворюваності і смертності від ВІЛ-інфекції/СНІДу, надання якісних і доступних послуг з профілактики та діагностики ВІЛ-інфекції, насамперед, представникам груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ, послуг з лікування, медичної допомоги, догляду і підтримки людей, які живуть з ВІЛ, у рамках реформування системи охорони здоров'я.

Безперечно, ця Програма має стратегічно важливе значення для реалізації цілі 3 [11; 12], завданням якої є зупинення епідемії ВІЛ/СНІДу, у тому числі за рахунок використання інноваційних практик і засобів лікування. У завершальному 2018 р. на реалізацію зазначеної Програми було скеровано 0,69 млрд грн з місцевих бюджетів (на 0,55 млрд грн більше, ніж у 2017 р.) та 0,68 млрд грн з інших джерел (на 0,24 млрд грн більше, ніж у 2017 р.) [19; 20], що, з одного боку, свідчить про незначний обсяг наданих фінансових ресурсів, а з іншого – про наявність фінансування заходів щодо боротьби з ВІЛ/СНІДом. Тому, незважаючи на сучасну нагальну необхідність зосередження фінансових ресурсів держави на протидії пандемії COVID-19, необхідно позитивний досвід, отриманий у результаті виконання вищевказаної Програми, перенести на наступні програми у цій царині. Це дасть змогу підтримати ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД.

Державна цільова соціальна програма “Молодь України” на 2016–2020 рр. при-

йнята у 2016 р., спрямована на створення сприятливих умов для розвитку і самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості. Це одна із найбільших державних цільових програм, що фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів України (на реалізацію Програми у 2018 р. було надано 0,18 млрд грн [19]).

Оскільки ця Програма покликана сприяти створенню умов для розширення соціальних гарантій молоді, підвищенню рівня доступу молоді до якісної освіти та створенню умов для її зайнятості, вона забезпечує реалізацію цілей 3, 4, 8 [11; 12].

Ціль 3 охоплює питання, пов'язані з репродуктивним здоров'ям. Адже, на жаль, серед молодих людей спостерігається материнська смертність, високий рівень абортів, ускладнень вагітності та пологів, невиношування вагітності, жіноча та чоловіча безплідність, зростання онкологічної патології. При цьому дуже важливим є поширення знань і практик щодо здорового способу життя та відповідальної самозбережувальної поведінки серед молоді. Ціль 4 передбачає підвищення рівня участі молодих людей у формальних та неформальних видах навчання та професійної підготовки з метою отримання гідної роботи та підприємницької діяльності. Важливим завданням цілі 8 є скорочення частки молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок. Державна цільова соціальна програма "Молодь України" має суттєвий вплив на реалізацію цілі 9 у контексті забезпечення збільшення участі молоді у наукових дослідженнях.

Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 р. має на меті визначення провідної ролі фізичної культури і спорту як важливого фактора здорового способу життя, профілактики захворювань, форму-

вання гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявлення резервних можливостей організму, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві. У 2018 р. на реалізацію цієї програми з державного бюджету було спрямовано 2,99 млрд грн (на 0,63 млрд грн більше, ніж у 2017 р.). У 2017 р. на виконання Програми було скеровано ще 2,62 млрд грн з місцевих бюджетів [19; 20].

Фінансові ресурси, які спрямовуються на цю Програму, забезпечують досягнення цілей 2 та 3 [11; 12]. Оскільки зазначена Програма має на меті підвищення рівня заінтересованості дітей та молоді до соціальних, профілактичних акцій, спрямованих на мотивацію свідомого ставлення до власного здоров'я та обізнаності різних груп населення щодо формування здорового способу життя і профілактики негативних явищ серед дітей та молоді, вона сприяє досягненню цілі 2. Остання передбачає проведення інформаційних кампаній щодо рекламування здорового способу харчування, передусім у дошкільних та шкільних навчальних закладах. Безпосередній вплив ця Програма має на досягнення цілі 3 в частині підвищення рівня здоров'я населення.

Загалом у 2018 р. за рахунок бюджетних коштів було профінансовано п'ять державних цільових програм, які сприяли реалізації соціальної функції держави (табл. 1).

Важливим перспективним напрямом щодо досягнення Цілей є реалізація Державної цільової програми з медичної, фізичної реабілітації та психосоціальної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні

Таблиця 1

Показники фінансового забезпечення державних цільових програм, які сприяли реалізації соціальної функції держави у 2018 р.*

План, млрд грн		Факт, млрд грн		Виконання, %	
Державний бюджет України	Місцеві бюджети	Державний бюджет України	Місцеві бюджети	Державний бюджет України	Місцеві бюджети
46,41	5,34	10,56	6,12	22,75	114,6

* Складено на основі [19].

заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2023 р., яка була прийнята наприкінці 2018 р. Завдання і заходи Програми здійснюватимуться з дотриманням принципу забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок, урахуванням непропорційного впливу психотравмуючих подій, залученням членів сімей учасників.

Фінансування Програми передбачається здійснювати за рахунок коштів державного бюджету; місцевих бюджетів; коштів міжнародних організацій, зокрема Міжнародного банку реконструкції та розвитку та інших джерел. Орієнтовний обсяг видатків становить 1852682 тис грн, у тому числі за роками: 2019 р. – 113467 тис грн, 2020 р. – 506891 тис грн, 2021 р. – 449468 тис грн, 2022 р. – 462758 тис грн, 2023 р. – 320098 тис грн.

Таким чином, проведено дослідження доводить, що фінансове забезпечення реалізації державних соціальних програм полягає в акумулюванні державою та суб'єктами господарювання фінансових ресурсів з метою реалізації визначених пріоритетних програм в галузях освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, молоді та спорту з дотриманням якості, результативності та ефективності [8, с. 241]. Разом із цим вважаємо, що реалізації со-

ціальної функції держави сприяє фінансове забезпечення усіх державних цільових програм, які забезпечують досягнення позитивного соціального ефекту шляхом вирішення проблем підвищення рівня та якості життя людей.

Також можна погодитися з думкою, що в Україні катастрофічно не вистачає бюджетних ресурсів, а відтак, не можливо в повному обсязі реалізувати програми соціального захисту населення, що вимагає: побудови ефективної моделі фінансування програм, джерелами якої будуть не лише бюджетні ресурси, а й кошти потенційних споживачів суспільних послуг, інвесторів тощо [17, с. 14].

Щодо комплексної оцінки ефективності бюджетних програм, необхідно розглядати їх структурні складові з таких позицій: дієвості загальних заходів програми щодо досягнення необхідних результатів; оптимізації витрат на досягнення поставлених цілей та прискорення їх окупності; збалансованості ресурсних можливостей програми та її основних цільових завдань; регіональної адаптивності напрямів, заходів та методики оцінювання програми; скоординованості зусиль усіх суб'єктів виконання бюджетної програми; орієнтованості всіх структурних елементів бюджетної програми на досягнення високого кінцевого результату; моніторингу процесу виконання бюджетної програми, передбачення можливих соціальних наслідків [22, с. 57].

Висновки. Розвинута соціальна сфера є однією з основних ознак цивілізованості суспільства та показником реалізації Цілей сталого розвитку. Пріоритетність соціальних цілей держави визначається турботою про життя та здоров'я людей, проявом якої є прийняття законодавчих і підзаконних актів загалом та державних соціальних програм зокрема. Державні соціальні програми зосереджені на реалізації заходів щодо соціальної підтримки та забезпечення основних соціальних гарантій населення.

Цінність цільового програмного фінансування полягає в тому, що воно дає змогу підходити до вирішення соціальних проблем комплексно та сприяє реалізації Цілей сталого розвитку України. Негативною особливістю цільових програм є ризик фінансування за залишковим принципом. Багаторічна практика свідчить, що у разі нестачі коштів у бюджеті, насамперед, призупиняється саме їх фінансування. При застосуванні програмно-цільового методу, з одного боку, існує реальна потреба у розробці нових програм, спрямованих на вирішення болючих споріднених проблем, а з іншого – успішної реалізації великої кількості програм, як показує практика, не може бути, оскільки не досягаються поставлені цілі, знижується їх ефективність.

Систематичне недофінансування державних цільових програм соціального спрямування дискредитує програмно-цільовий метод, покликаний забезпечити зосередження ресурсів на пріоритетних напрямках і комплексний підхід до вирішення окремих проблем. Затягуються строки досягнення цілей програми, оскільки реалізувати можливо лише окремі проекти. У державних замовників з'являються боргові зобов'язання за всіма напрямками, пов'язаними із підписанням контрактів та договорів під передбачені бюджетом ліміти фінансування.

З метою формування сприятливого середовища для ефективної реалізації державних цільових програм соціального спрямування необхідно звузити коло проблем, що претендують на програмну розробку. Враховуючи обмежені можливості бюджету, потрібно активніше залучати позабюджетні кошти, зокрема вітчизняний приватний капітал та кошти суб'єктів господарювання. Так, втілення у практику розробки і реалізації державних цільових програм нових інструментів фіскального стимулювання з метою створення сприятливих умов для товаровиробників через податкові та митні пільги дасть змогу досягти позитивного соціального ефекту у майбутньому.

Таким чином, для сьогодення характерні зміна методів і форм впливу держави на суспільне відтворення. Підґрунтям для формування національної ідеї стають зростання добробуту населення, подолання бідності, екологічна безпека, ефективний розвиток охорони здоров'я, освіти, науки, культури. При цьому державні фінанси, як основна складова фінансової системи країни, слугують інструментом мобілізації фінансових ресурсів, котрі спрямовуються на усунення диспропорцій сталого розвитку.

З огляду на зазначене вище, пропонуємо фінансове забезпечення державних соціальних програм визначати як сукупність форм і методів, що застосовуються при розподілі, перерозподілі та використанні фонду фінансових ресурсів, який формується за рахунок коштів Державного бюджету України, а також інших джерел, передбачених чинним законодавством, та спрямовується на вирішення проблем підвищення рівня та якості життя, зменшення обсягів безробіття, формування сучасного соціального захисту населення, поліпшення умов праці, розвитку охорони здоров'я та освіти, що сприяє досягненню Цілей сталого розвитку України.

Список використаних джерел

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / І. Я. Чугунов, А. В. Павелко, Т. В. Канєва, та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазараки. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
2. Стефанків О. М., Данилишин В. І. До проблеми пошуку ефективних механізмів планування та здійснення соціальних видатків у реалізації соціальної політики держави. Ефективна економіка. 2019. № 7. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7192>.
3. Пігуль Н., Люта О., Бойко А. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. Вісник Національного банку України. 2015. № 1. С. 30–35. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2015_1_21.
4. Morel N., Palme J. Financing the welfare state and the politics of taxation. In book: Routledge handbook of the welfare state. Publisher : Routledge. Editors: B. Greve. 2012. URL : https://www.researchgate.net/publication/258076773_Financing_the_welfare_state_and_the_politics_of_taxation.
5. Марценюк О. В. Соціальний захист населення України. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2015. Вип. 2(3). С. 166–170. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Траєив_2015_3_2_25.
6. Данилюк О. І. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації. Ефективна економіка. 2019. № 5. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7056>.
7. Алексеенко Л. М., Шулюк Б. С. Соціальні програми: прагматика формування та проблеми фінансування. Фінанси України. 2015. № 4. С. 96–105. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_4_8.
8. Лисяк Л. В., Зюзін В. О. Механізм фінансового забезпечення соціальних програм в Україні. Економічний вісник університету. 2018. Вип. 37(1). С. 236–245. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_37\(1\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_37(1)_34).
9. Barrientos A. Financing social protection. IDPM, University of Manchester. 2004. URL : <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/1708.pdf>.
10. Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. URL : <https://sdgs.un.org/2030agenda>.
11. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь, 2017. URL : http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.
12. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України № 722/2019 від 30.09.2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
13. Михайленко С. В. Методологічні аспекти планування бюджетних видатків на фінансування соціальних програм. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2014. Вип. 10(1). С. 167–173. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2014_10\(1\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2014_10(1)_26).
14. Маслик Р. О. Фінансовий стан соціальних програм як інструментів здійснення соціального захисту населення України. Технологічний аудит и резервы производства. 2014. № 5(3). С. 56–59. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2014_5\(3\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2014_5(3)_16).
15. Соціальні результати державних програм: теоретико-методологічні та прикладні аспекти оцінювання : монографія / за ред. Е. М. Лібанової ; Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. Умань : Видавець “Сочінський”, 2012. 312 с.
16. Мальований М. І. Оцінка бюджетного фінансування соціального забезпечення в Україні. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць / за ред. М. І. Зверякова. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2020. № 1 (72). С. 116–135.
17. Гордієнко Л. А. Моделі фінансування соціальних програм в Україні. Економіка. Фінанси. Право. 2016. № 5. С. 12–15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2016_5_5.
18. Бульба В., Золотарьов В., Коновалова І. Розробка та реалізація регіональних соціальних програм як механізм управління місцевим розвитком. Публічне управління: теорія та

практика. 2014. Вип. 3. С. 188–192. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_3_31.

19. Стан виконання державних цільових програм у 2018 році. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL : <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami>.

20. Стан виконання державних цільових програм у 2017 році. Державні цільові програми. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL : <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami>.

21. Галашко С. Фінансове забезпечення програм соціального захисту інвалідів в умовах ринкових відносин. Вісник економічної науки України. 2009. № 2 (16). С. 26–29.

22. Заяць В. С. Результативність соціальних програм: методи та індикатори оцінювання. Економіка і регіон. 2013. № 4. С. 54–57. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2013_4_11.

References

1. Chugunov, I., Pavelko, A., Kanjeva, T., Mazarakis, A. (Ed.). (2015). *Derzhavne finansove rehulivannia ekonomichnyh peretvoren [State financial regulation of economic transformations]*. Kyiv: KNTU [in Ukrainian].

2. Stefankiv, O. M., Danylyshyn, V. I. (2019). *Do problemy poshuku efektyvnyh mehanizmv planuvannia ta zdiisnennia socialnyh vydatkiv u realizatsii socialnoi polityky derzhavy [The problem of finding effective mechanisms for planning and implementing social expenditures in implementing social policy of the state]*. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, 7. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7192>.

3. Pihul, N., Liuta, O., Boiko, A. (2015). *Ffinansove zabezpechennia socialnoi sfery v Ukraini [Financial provision for the social sphere in Ukraine]*. *Visnyk Natsionalnogo banku Ukrainy – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 1, 30–35. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2015_1_21.

4. Morel, N., Palme, J. (2012). *Financing the welfare state and the politics of taxation*. In book: *Routledge handbook of the welfare state*. Publisher: Routledge. Editors: B. Greve. Available at: https://www.researchgate.net/publication/258076773_Financing_the_welfare_state_and_the_politics_of_taxation.

5. Martseniuk, O. V. (2015). *Sotsialnyi zakhyst naselennia Ukrainy [Social protection of the population of Ukraine]*. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti – Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*, 2(3), 166–170. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaev_2015_3_2_25.

6. Danyliuk, O. I. (2019). *Socialnyi zahyst naselennia ta finansovyi mehanizm yoho realizatsii [Social protection of population and financial mechanism of its realization]*. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7056>.

7. Alekseienko, L. M., Shuliuk, B. S. (2015). *Socialni prohramy: prahmatyka formuvannia ta problemy finansuvannia [Social programs: practice of forming and problems of financing]*. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 4, 96–105. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_4_8.

8. Lysiak, L. V., Ziuzin, V. O. (2018). *Mehanizm finansovoho zabezpechennia socialnyh prohram v Ukraini [Mechanism of social programs financial supply in Ukraine]*. *Ekonomichniy visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, 37(1), 236–245. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_37\(1\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_37(1)_34).

9. Barrientos, A. *Financing social protection*. (2004). IDPM, University of Manchester. Available at: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/1708.pdf>.

10. *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. Available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

11. *Tsili staloho rozvytku: Ukraina. (2017). Natsionalna dopovid [Sustainable development goals: Ukraine. National baseline report]*. Available at: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.

12. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku. Ukaz Prezydenta Ukrainy № 722/2019 vid 30.09.2019. [On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030. Decree of the President of Ukraine]. (2019, September, 30). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
13. Myhailenko, S. V. (2014). Metodolohichni aspekty planuvannia biudzhetnyh vydatkiv na finansuvannia socialnyh prohram [Methodological aspects of planning budget expenditures on financing social programs]. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky regionu – Current Problems of Economic Development of the Region, 10(1). 167–173. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2014_10\(1\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2014_10(1)_26).
14. Maslyk, R. O. (2014). Finansovyi stan sotsialnyh prohram yak instrumentiv zdiisnennia sotsialnoho zahystu naselennia Ukrainy [Financial condition of social programs as tools for social protection of the population of Ukraine]. Tehnologicheskyy audit i rezervyy proizvodstva – Technological Audit and Production Reserves, 5(3), 56-59. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2014_5\(3\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2014_5(3)_16)
15. Libanova, E. (Ed.). (2012). Sotsialni rezultaty derzhavnyh prohram: teoretyko-metodolohichni ta prykladni aspekty otsiniuvannia. [Social results of state programs: theoretical and methodological and applied aspects of evaluation]. Instytut demohrafii ta socialnyh doslidzhen imeni M. V. Ptuhu NAN Ukrainy. Uman: Vydavets "Sochynskyi" [in Ukrainian].
16. Maliovanyi, M., Zvieriakova, M. (Ed.). (2020). Otsinka biudzhetnoho finansuvannia sotsialnoho zabezpechennia v Ukraini [Evaluation of the budgetary financing of the social security in Ukraine]. Visnyk sotsialno-ekonomichnyh doslidzhen – Socio-economic Research Bulletin, 1 (72), 116–135 [in Ukrainian].
17. Hordienko, L. A. (2016). Modeli finansuvannia sotsialnyh prohram v Ukraini [Models of financing of social programs are in Ukraine]. Ekonomika. Finansy. Pravo. – Economy. Finances. Right, 5, 12-15. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2016_5_5.
18. Bulba, V., Zolotarov, V., Konovalova, I. (2014). Rozrobka ta realizatsia rehionalnyh socialnyh prohram yak mehanizm upravlinnia miscevyim rozvytkom. [Development and implementation of regional social programs as a mechanism for local development management]. Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka – Public Administration: Theory and Practice, 3, 188–192. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_3_31.
19. Stan vykonannia derzhavnyh tsilovykh prohram u 2018 rotsi [Status of implementation of state target programs in 2018]. Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy – Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine. Available at: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami>.
20. Stan vykonannia derzhavnyh tsilovykh prohram u 2017 rotsi [Status of implementation of state target programs in 2017]. Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy – Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine. Available at: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami>.
21. Halashko, S. (2009). Finansove zabezpechennia prohram socialnoho zahystu invalidiv v umovah rynkovykh vidnosyn [Financial support of programs of social protection of invalids in the conditions of market relations]. Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine, 2 (16), 26–29 [in Ukrainian].
22. Zaiats, V. S. (2013). Rezultatyvnist sotsialnyh prohram: metody ta indykatory otsiniuvannia. [The effectiveness of social programs: methods and indicators for assessing]. Ekonomika i rehion – Economy and Region, 4, 54–57. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2013_4_11.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2020.